

najprije lomi otpor najslabijih, dakle, Hrvata, a tek nakon toga druge dvije skupine. Isto se ponavlja i sada.

U Zagrebu se s političkih margina počelo nagađati o „vjetrovima rata“ koji se ponovno dižu nad Balkanom, a ocjena Pravde o opasnosti da se rat ponovno razbukta u Bosni i da Hrvati to iskoriste da bi ugrabili „svoj plijen“ u susjednoj državi, nacionalističkim je radikalima došla kao svojevrsna vanjska potvrda njihovih teza i tvrdnji o „izdajničkom karakteru“ svih hrvatskih vlada nakon 2000, dakle, nakon razdoblja udruženog Tuđmanova zločinačkog poduhvata. Nacionalistički radikali nikada ne razumiju procese koji se oko njih stvarno odvijaju, nego se samo koriste nekim elementima iz njih da bi dokazali svoje „urotničke teorije“. Tako niti ovog puta ne shvaćaju da Rusija traži opravdanje i skretanje pozornosti s Dodikove političke avanture raspisivanja referenduma o otkazivanju mandata državnoj razini sudbene vlasti i tužiteljstva u BiH, ali i visokog predstavnika međunarodne zajednice. Kao što je svojevremeno Tuđman svojim zločinom pomogao Miloševiću da njegova tvorevina „Republika Srpska“ preživi, tako bi sada Tuđmanovi „politički sinovi“ rado pomogli Dodiku. Međutim, danas oni u Hrvatskoj više nemaju relevantne političke snage, niti bilo kakva utjecaja.

Izazovi, koji su se u ovom razdoblju ispostavili pred Hrvatskom, i to i oni vezani uz BiH i položaj Hrvata ondje, i oni što proizlaze iz judikature Haškog tribunala, pokazali su se bitno manjima nego što se moglo očekivati. Hrvatsku, naime, stabilizira njeno „euro-atlantsko sidro“. Na sreću, vrijeme kad je Hrvatska vodila posve „suverenu“ politiku, nakon 1995, a do 2000. godine, odavno je prošlo, a osim na radikalskim marginama, nema žaljenja za tim vremenima. Zato sve što se dogodilo nije utjecalo na hrvatski institucionalni dijalog s EU, a nije niti poremetilo odnose snaga na relaciji Zagreb-Beograd.

Jedna je šansa, doduše, propuštena. Hrvatska će se, očito, sa karakterom Tuđmanovog zločinačkog poduhvata u punoj mjeri suočiti tek u fazi svoje potpune stabilnosti, kao članica EU. Uostalom, bitno drugačije vjerojatno neće biti niti sa Srbijom. I ona će puni zločinački karakter Miloševićeva režima pojmiti i ostaviti za sobom tek nakon procesa europske integracije, koji će zapravo otpočeti verifikacijom njene kandidature za članstvo u EU.

Aveti grbavičke ratne prošlosti

PIŠE: IRENA ANTIĆ

Dok su ljudi u dijelu Sarajeva koji je bio pod opsadom, svakodnevno ubijani granatama i snajperskim hicima sa srpskih položaja oko grada, u okupiranim naseljima Grbavica, Vraca i Kovačići, srpski dželati sijali su smrt svojim žrtvama pred očima. Živjeti u tim naseljima, za nesrpsko stanovništvo, značilo je iščekivati smrt svakog trenutka, umirati sa svakim novim, nepoznatim korakom, ili lupanjem na vrata. Zvuči apsurdno, ali, nada za život bio je pokušaj prelaska iz okupiranog u opkoljeni dio Sarajeva. Latiifa Musagić, 7. maja 1992, uspjela je sa suprugom i sinom pobjeći sa Grbavice. Kaže da je to za njih bio drugi rođendan:

„Na mostu Vrbanja bili su zapaljeni tenkovi. Leševi su plutali Miljackom. Kad su sve komunikacije bile prekinute, kad je zapaljena Pošta, kad sam vidjela paravojne formacije, koje su sišle sa Pala, tada sam samo strepila, šta će biti sa mojim sinom, koji je imao 20 godina, jer su već mnogi mladići bili odvedeni, a kružile su priče o zaklanim ljudima u neboderima“.

Beli anđeli, Beli orlovi, Šešeljevci i druge srpske (para)formacije, od aprila 1992, do reintegracije Grbavice u proljeće 1996. godine, harale su okupiranim naseljima. Pljačkale, silovale, mučile i ubijale. Po zlu i monstroznosti, preživjeli svjedoci najviše pamte Veselina Vlahovića-Batka, pripadnika formacije Beli anđeli, kojom je do svoje pogibije komandovao Zoran Vitković, a potom Predrag Jovančić.

Prijeratni bokser i član boksterskog kluba Željezničar, Veselin Vlahović, u Sarajevo je došao iz Nikšića, u predvečerje agresije na BiH. Bahati, nadobudni momak u ranim dvadesetim, sa prvim sarajevskim barikadama, 1-2. mart 1992, pokazao je nedvojbenu da je spreman sportske terene i vještine zamijeniti mržnjom i oružjem, protiv ljudi i grada, koji su mu nekoliko godina ranije pružili gostoprimstvo. Kao perjanica nabujalog, nezastavljivog ratnog pokliča, na krilima velikosrpske ideologije koja je s prvim mirisima sarajevskog proljeća, u grad za naredne četiri godine nastanila

miris krvi, smrti i straha, Batko, pred tv kamerama, sa podignuta tri prsta i kokardom, pod zastavom sa četiri „S“, na barikadama počinje ispisivati najkrvavije stranice ratnog pira sarajevskih naselja Grbavica, Vrace i Kovačići, u kojima će odjek njegovih koraka i pomen imena, lediti krv u žilama, u kojima će, uz pušku, pištolj i sablju, koju je uvijek nosio sa sobom biti gospodar života i smrti.

„Grbavica je bila logor bez žice, sa granicama Miljacka-Željin stadion-Jevrejsko groblje. Trpili smo torture mnogih, al, posebno Batka“, kaže jedan od preživjelih svjedoka:

„Mislim da nema ni djeteta, ni čovjeka, koji se zatekao na Grbavici, a da nije zapamtio to ime. On je bio strah i trepet Grbavice. Kad je on bio tu, malo ko se smio kretati ulicom, posebno žene. Bio je spreman na sve; ubiti, zaklati, opljačkati, a da i ne trepne. Dešavalo se čak da, kad ne bi mogao skinuti prsten sa nečije ruke, otkine prst i uzme prsten. Znao je dolaziti ljudima u stanove i tražiti im pare i zlato, da bi, kako je govorio, ‚otkupili glavu‘. I kad bi dobio traženo, ljude je premlaćivao, a potom ubijao, jer, uvijek mu je bilo malo i tražio je još...“

Bivši potpredsjednik Izvršnog odbora SDS, Radoimir Nešković, svjedočeći u Haškom tribunalu, kazao je da je Batko bio naoružano čudovište, patološki slučaj i da je čak i srpsko rukovodstvo željelo osloboditi Grbavicu od njega, ali da se on uvijek vraćao.

Batko je silovao na desetine djevojčica, djevojjaka i žena, učestvovao u ubistvima više od 100 i protjerivanju nekoliko hiljada civila nesrpske nacionalnosti.

Naša sagovornica žrtva je najsvirepijeg zločina nad ženom - silovanja.

„Noći su bile najgore...To je bio pakao, strah, iščekivanje, da li će doći da te siluju, ubiju, opljačkaju... izivljavanja, bacanja bombi u vrata, vrijeđanja, prijetnje da će ti ubiti djecu... I eto, Batko je jedno predveće, u jesen 1992, ušao u moju kuću sa još tri momka. Tu sam silovana, pred očima moga muža. Nakon toga, Batko, koji je bio dva puta niži od mog muža, preklao ga je. Jednom. Mislim da se tad moj muž još borio. A onda je, još jednom, zabio mu nož u vrat i dovršio klanje. Tada nisam znala da je to Batko. Nisam znala ni da su se poznavali. Bio nam je komšija. S mojim mužem išao je na utakmice. Sve mi je ubio tada, sve, sigurnost, oslonac, čovjeka kojeg sam voljela. Kada su otišli, pobjegla sam sa djetetom od dvije godine kod komšije Srbina i kod njega smo dočekale jutro. Bojala sam se da će se vratiti i ubiti mene i kćerku.

Ujutro me komšija odveo do mosta Vrbanja, i zahvaljujući njemu, prešle smo na slobodnu teritoriju. Progoni me sve ove godine sjećanje na klanje moga muža. Te večeri, Batko i njegovi ljudi, ubili su 28 mladića i muškaraca iz naše ulice“.

Tragovi metaka po podrumima i garažama grbavičkih zgrada i danas svjedoče o ubistvima nedužnih ljudi, koje je počinio Batko. Mučnno je, čini mi se, zakoračiti u te prostore; kao da još nad njima bdiju sjenke usmrćenih, u najgorim mukama, kao da se prolama krik, kao da tišina za sve ove godine još nije ispričala tolika zla jednog čovjeka.

Zbog toga što je pokušao zaštititi komšiju Bošnjaka, Batko je svirepo ubio i nekadašnjeg rukometnog reprezentativca Jugoslavije, Gorana Čengića. Nema riječi za bol sa kojim Goranova majka Nataša i danas priča o tragediji, koja je uništila njen život. Za sinovljevu smrt saznala je od kćerke doktora Husnije Čerimagića, koga je Goran pokušao spasiti. Čuvši bespomoćne vapaje doktora Čerimagića, kojeg je Batko, bolesnog i u pidžami, potjerao na „isljeđivanje“, a to je u njegovom slučaju značilo ubijanje, Goran je izašao iz stana i upitao Batka zašto to radi? Uz uvrede i psovke, Batko je rekao: „A evo i jednog Čengića. Žrtva je došla sama“. Odveo ih je tada zajedno u smrt. Slavni sportaš, sutradan je trebao preći u slobodni dio Sarajeva, što je u posljednjem razgovoru majci pokušao i signalizirati. Grbavički monstrum, odveo ih je do trebevičkog potoka i tamo pucao u njih. Ostali su ležati u obližnjem grmlju. Sutradan je Batko ponovo došao na to mjesto. Goran je još bio živ, micao se. Tako ranjen, uspio je istrgnuti dio svoje košulje i previti ruku. Nije mogao skupiti snagu i pokušati pobjeći, potražiti pomoć. Vidjevši da je Goran živ, Batko je, pričaju očevici, uzviknuo tada: „Balijo, mislio si da ćeš preživjeti“. Ponovo je pucao u njega, zadavši mu smrtonosne rane. Goran Čengić i doktor Čerimagić, pronađeni su 2001. godine, u blizini potoka, gdje su i ubijeni, podno Trebevića. Uz jednu stanku, kroz šapat, prisjeća se Nataša identifikacije posmrtnih ostataka sina Gorana, koja je obavljena u mrtvačnici u Visokom: „Kazali su mi da to neću podnijeti, ali sam ipak pogledala i prepoznala Goranov džemper. Sjećam se da ga je, igrom sudbine, kupio upravo u Visokom. Godinama sam tražila bilo kakvu informaciju o svom sinu koji je ubijen samo zato što je pokušavao spasiti svoje prijatelje i komšije“.

Istoga dana, kada je ubijen slavni rukometaš, 14. juna 1992, krvavi pir Batko je priredio i komšijama iz Trebevičke ulice. U živi štit, prema Jevrejskom groblju, potjerao je veću grupu stanovnika te ulice. Među njima je bilo i sedmoro djece. U jednom trenutku nasumično je počeo pucati u njih. Kao pokošena, u lokvi krvi, pred očima svojih roditelja, izdahnula je tada šestogodišnja Azra Pecar. Ubijena je i njena nana, a majka Sena, koja je, bježeći pred razularenim monstrumom, u naručju nosila Azrinog 11-mjesečnog brata Mirzu, teško je ranjena. Samo tog popodneva, Batko je usmrtio 20 ljudi. Od jedne kuće u naselju Vrace napravio je javnu kuću, gdje je dovodio i silovao žene i djevojke. Jedan od najmonstruoznijih zločina Batko je, skupa sa, nedavno uhapšenim Sašom Baričaninom počinio nad pet članova porodice Balvanović:

„Nakon mučenja, Batko je pred majkom zaklao dvojicu braće, a onda i majku. Njihove supruge su silovane. Jedna je uspjela pobjeći skočivši kroz prozor. I druga je ostala živa, zahvaljujući poznaniku, Batkovom čovjeku, koji je, u trenutku kada je Batko htio ubiti rekao da je pusti i da će se on pobrinuti za nju. Nakon toga, priča naš sagovornik, Batko je izašao na terasu i ispustivši iz sebe životinjski krik, pri tom se udarajući po prsima kao Tarzan rekao da je upravo zaklao dvojicu Balijsa. Dugo vremena, u kući na Vracama, kao robinju, držao je zatočenu studenticu Manuelu Krešić. Nad njom se izivljavao, držao je vezanu za radijator, mučio, silovao i na kraju, odveo na Zlatište, usmrtivši je pucnjem u glavu. Pričao je kasnije po Grbavici o svom „podvigu“ nad nesretnom djevojkom. Rekao je i da je pitao, ima li kakvih želja. Da ih nema, bilo je zadnje što je izgovorila prije pucnja.

Osim Saše Baričanina, kome se u Sudu BiH sudi za višestruka silovanja i saučesništvo u ubistvu troje ljudi, najbliži Batkovi saradnici bili su Zoran Jeftimić-Ćenta i izvjesni „Krompir“, koji su još na slobodi. Informacije o „nepoželjnim“ Bošnjacima i Hrvatima, koje je trebalo likvidirati, Batko je dobivao od izvjesne Jadranke Pejčić, stanovnice naselja Grbavica. Među stotinama ubijenih stanovnika nersrpske nacionalnosti u naseljima, koja su okupirale srpske snage, 70 ljudi ubijeno je u radnim vodovima, na čijem čelu su bili Željko Mitrović-Gilmar, koji je već odslužio dvogodišnju zatvorsku kaznu i nikad procesuirani Milivoje Čavarkapa i Dimšo Ristović. U svojoj knjizi „Svjedočim“, haška osuđenica, Biljana Plavšić, zapisala je da su punomoć za sva zla i ubijanja Batku davali njegovi mentori: Mićo Stanišić, Momčilo

Mandić i Radovan Karadžić. Završetkom rata, Batko napušta Bosnu i odlazi u Crnu Goru, gdje zbog razbojništva, krajem devedesetih biva osuđen na troipogodišnju kaznu. Pri kraju odsluženja, u junu 2001, „bježi“ iz zatvora u Spuzi. Bilo je to vrijeme intenzivnih pokušaja bh pravosuđa da organizira njegovo izručenje, kako bi mu se sudilo za ratne zločine. Zbog kriminala, Batko je u martu prošle godine uhapšen u Španiji. U avgustu je izručen BiH. Iako je španskoj policiji kazao da je tokom rata na Grbavici ubio više od 100 ljudi, na prvom ročištu u Državnom sudu izjasnio se da nije kriv. Suđenje Veselinu Vlahoviću počelo je krajem aprila. Tužiteljstvo je najavilo izvođenje 105 svjedoka i dva vještaka. Optužnica protiv Batka ima 56 tačaka i jedna je od najopsežnijih. Gotovo je teško povjerovati da su svjedočenja i dati iskazi preživjelih mogli stati u pravne okvire. Teško je povjerovati da za strahote, koje je Batko činio postoje dovoljno snažne pravne kvalifikacije. Za ono što je napravio, čini se, ni papir nije dovoljno jak da istrpi.

Majka Gorana Čengića nema snage biti jedan od svjedoka i u sudnici se suočiti sa ubicom njenog sina. Godine, bolest i patnja odavno su učinili svoje. Ipak, budno prati svaku novu vijest o procesu protiv Batka. Snaga i mudrost ove hrabre žene, koji je ne napuštaju ni onda kada priča o njenoj najbolnijoj rani, daju pečat kratkom osvrtu na grbavičke dane pakla u kojima je jedan monstrum ugasio više od stotinu, a zauvijek obilježio živote ko zna koliko stotina ljudi, pa i cijelih porodica:

„Osjećaj koji sam imala kada sam saznala da je Batko uhapšen je bio tako snažan da sam ja počela strašno da plačem. Plakala sam dugo zbog osjećaja da je ipak došla neka satisfakcija. Iako, nema presude za njega, nema, ne postoji, jer nikom se ne može vratiti ni djelić njegovog djeteta. Ostaju opet samo uspomene. Ali, eto, nekad je pravda ipak dostižna“.

Predstoje sada, sati, dani i mjeseci mučnih suđenja, oživljavanja najbolnijih sjećanja u četiri zida sudnice i suočavanje sa zločincem. Previše strašno i da se pomisli, strašno samo da se sluša, a najstrašnije za one, koji će se pojaviti kao svjedoci i ponovo proći kroz isti užas, kako bi priča o „monstrumu sa Grbavice“ dobila sudski epilog. Tek kada proces protiv Veselina Vlahovića Batka bude okončan, nakon godina čekanja, isprepletenih teškim traumama, koje su kao sjenke, zauvijek uz njih prirasle, njegove žrtve, barem malo, olakšat će dušu od patnje duge već 19 godina.